

Wet tot wijziging van het bij koninklijke boodschap van 25 november 2019 ingediende voorstel van wet tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten (Kamerstukken 35 348)

Memorie van toelichting

1. Aanleiding

Deze wijziging behelst het schrappen van een onderdeel van het bij koninklijke boodschap van 25 november 2019 ingediende voorstel van wet tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten (Huwelijkse gevangenschap en enige andere onderwerpen) (Kamerstukken 35 348) (hierna: het wetsvoorstel), te weten Artikel IIIA. Dat artikel omvat een uitbreiding van de strafbaarstelling van artikel 449 Sr. naar partijen die vrijwillig, vóórdat hun huwelijk ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand is voltrokken, partij zijn bij een godsdienstige plechtigheid die op dat huwelijk betrekking heeft. De uitbreiding omvat daarnaast een uitzondering op deze strafbaarstelling voor personen die de andere partij hebben verzocht tot medewerking aan de ontbinding van dat religieuze huwelijk, opgenomen in een nieuw derde lid bij artikel 449 Sr. Beide elementen zijn eerder bij wijze van amendement aan het wetsvoorstel Huwelijkse gevangenschap en enige andere onderwerpen toegevoegd.¹

2. Consultatieronde

In het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie en Veiligheid van de Eerste Kamer² is verzocht om de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), Stichting Slachtofferhulp, het Openbaar Ministerie (OM) en eventueel andere relevante en deskundige derden om advies te vragen over artikel IIIa van het wetsvoorstel. In dit verzoek is bewilligd, waarbij tevens advies is gevraagd aan Femmes For Freedom, Slachtofferhulp Nederland en de Nationale Politie.

Advies is ontvangen van de Rvdr, de NVvR, het OM, Slachtofferhulp Nederland en Femmes For Freedom. De bevroegde partijen zijn unaniem negatief over de strafbaarstelling van partijen bij een religieus huwelijk dat aan een burgerlijk huwelijk vooraf gaat. Algemeen wordt opgemerkt dat de strafbaarstelling ingaat tegen het doel van het wetsvoorstel en de positie van een slachtoffer van huwelijkse gevangenschap verzwakt in plaats van versterkt. Deze conclusie vormt aanleiding voor deze novelle waarmee wordt voorgesteld de strafbaarstelling te schrappen uit het wetsvoorstel. Hierna wordt kort meer specifiek ingegaan op de inhoud van de gegeven adviezen.

De Rvdr heeft aangegeven dat de formulering van de strafbaarstelling niet aansluit bij de doelstelling van het wetsvoorstel. De Raad merkt op dat het onduidelijk is op welke wijze met deze strafbaarstelling huwelijkse gevangenschap en/of huwelijksdwang bestreden wordt. Hierbij wordt opgemerkt dat het logischer zou zijn om de persoon specifiek strafbaar te stellen die de ontbinding van het huwelijk in de weg staat. Verder werpt de strafbaarstelling een onwenselijke drempel op voor personen die uit het religieuze huwelijk willen stappen, aldus de Raad. De betrokkene zal daarvoor immers het begaan van een mogelijk strafbaar feit onder de aandacht moeten brengen van de autoriteiten. Dat dit feit onvrijwillig is begaan, zal voor de betrokkene lastig aangetoond kunnen worden. Het voorgestelde derde lid bij artikel 449 Sr, dat de strafbaarheid van personen moet voorkomen die slachtoffer zijn van huwelijkse gevangenschap, is daarbij te ongericht: een enkel verzoek is voldoende, ongeacht wanneer dit wordt gedaan. Volgens de Raad zijn er daardoor verschillende scenario's denkbaar waarbij het de vraag is of de strafbaarstelling dan wel de vrijstelling het beoogde doel, tegengaan van huwelijkse gevangenschap, wel dient.

De Wetenschappelijke Commissie van de NVvR stelt dat nut en noodzaak van de aanpassing van artikel 449 Sr onvoldoende is aangetoond. Bovendien brengt het voorgestelde gewijzigde artikel 449 Sr tal van problemen mee, aldus de NVvR. Het territoriaal bereik van de bepaling is onduidelijk. En ook de term 'vrijwillig' is niet eenduidig in een context waar huwelijksdwang voorkomt. Als het bruidspaar of een van de huwelijkspartner in spe niet veel heeft in te brengen, kan hen moeilijk een verwijt worden gemaakt, terwijl onduidelijk blijft of het huwelijk in zo'n geval als niet-vrijwillig zal gelden. Daarbij constateert ook de NVvR dat voor de vervolging noodzakelijk is dat een van de partijen het begaan van een mogelijk strafbaar feit onder de aandacht zal brengen van de autoriteiten. Het voorgestelde artikel 449 Sr is volgens de NVvR voor de

¹ Kamerstukken II 2020/21, 35 348, nrs. 11 en 12.

² Kamerstukken I, 35 348, nr. B.

strafrechter en het OM moeilijk uitvoerbaar en handhaafbaar en zal daarom in de rechtspraak vooral een dode mus blijken.

Het OM stelt dat artikel 449 Sr in de praktijk een slapend bestaan leidt. Dat zal niet veranderen met de voorgestelde verruiming van dit artikel, aldus het OM. Alles afwegende komt het OM tot het oordeel dat de strafbaarstelling geen rol van betekenis zal gaan spelen.

Slachtofferhulp Nederland merkt op dat zij geen voorstander is van het voorgestelde Artikel IIIa. De voorgestelde strafbaarheid zal drempelverhogend werken voor slachtoffers van huwelijkse gevangenschap. Onduidelijkheid over de vraag of een slachtoffer met succes een beroep kan doen op een strafuitsluitingsgrond zal een drempel vormen voor slachtoffers om een beroep te doen op hulpverlening. Essentiële behoeften van slachtoffers zijn duidelijkheid en voorspelbaarheid, aldus Slachtofferhulp Nederland. De organisatie vraagt zich af of deze strafbaarstelling niet een averechts effect zal hebben in de gewenste voorlichting en bewustwording over dit onderwerp. Een juridisch lastig uitlegbare strafbepaling zal het niet makkelijker maken om slachtoffers met bijvoorbeeld een niet-westerse achtergrond hier goed over voor te lichten.

Femmes For Freedom stelt dat de strafbaarstelling ingaat tegen het doel van het wetsvoorstel. De wijziging is onvoldoende doordacht en laat veel vragen open, aldus Femmes For Freedom. Ten onrechte wordt de nadruk gelegd op illegale huwelijken, terwijl voor het beter tegengaan van huwelijkse gevangenschap de voorstellen om artikel 1:68 BW en artikel 827 Rv te wijzigen voldoende zijn. Met de toevoeging van lid 2 aan artikel 449 Sr wordt de huwelijkse gevangenschap juist in stand gehouden en verliest het voorstel voor de wijziging van artikel 1:68 BW aan betekenis. Femmes For Freedom concludeert dat het de positie van slachtoffers verslechtert.

3. Inhoud voorstel

Naar aanleiding van de in de vorige paragraaf opgenomen adviezen is mijn conclusie dat de uitbreiding van de strafbaarstelling in artikel 449 Sr zoals opgenomen in het wetsvoorstel onwenselijk is. Met deze novelle wordt dan ook voorgesteld artikel IIIA te schrappen uit het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten (Kamerstukken 35 348).

Voor de inwerkingtreding van deze novelle wordt aangesloten bij de inwerkingtreding van het voornoemde wetsvoorstel.

4. Internetconsultatie

PM

5. Uitvoeringsaspecten

Gelet op de aard van het voorstel, leidt deze niet tot wijzigingen voor burgers of uitvoeringsorganisaties.

De Minister voor Rechtsbescherming